

ПЕРЕДУМОВИ КООПЕРАЦІЇ В ОРГАНІЧНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

¹П. М. Скрипчук, д.е.н., професор.

²П. І. Біда, к.т.н., викладач.

¹Національний університет водного господарства
та природокористування

² Рівненський державний аграрний коледж

Кооперація в аграрному секторі економіки набуває актуальності через монополізацію аграрного бізнесу, відсутність довгострокових планів і програм та відповідальності чиновників всіх рівнів за стан агросектору перед населенням держави. Всі роки незалежності державна політика не захищала малих і середніх виробників, що вже призвело до негативних результатів у тваринництві, відсутності робочих місць у сільських населених пунктах, деградації сільських населених пунктів тощо. Як наслідок відбувається катастрофічне зменшення сільського населення та міграція населення на фоні монополізації земельних ресурсів холдингами та різними організаціями не тільки з агропромислового сектору.

Причини таких процесів в світі та Україні: глобалізаційні, історичні, демографічні та внутрішньо державні – соціо-економічні. Так за даними статистики на 1 січня 2018 року чисельність наявного населення України становила 42386,4 тис. осіб, з них у міських поселеннях проживало 69,3%, у сільській місцевості – 30,7 %. При цьому важливо відмітити таку негативну тенденцію, наприклад,

чисельність населення України за 7 місяців (з січня по липень 2018 року) скоротилася на 138 тисяч 300 осіб. Поряд з демографічними проблемами одним з «перспективно» негативним є чинник «старіння» сіл через трудову міграцію. І знову ж таки робочих місць і не буде через монополізацію агросектору, навіть й через основний засіб виробництва – власність на земельні ресурси.

Світовий досвід свідчить про більш виважені й державницькі підходи в аграрному бізнесі. Одним із таких підходів є створення спільної цінності, як політики та дій компанії, які збільшують конкуренту спроможність організації, одночасно покращуючи екологічні, соціальні та економічні умови громад та територій, де вони функціонують. Важелями реалізації такого напряму є: підвищення продуктивності в ланцюгах постачання; організація кластерів в об'єднаних територіальних громадах, районах та (або) в області; постачання продукції і послуг, необхідні споживачам, в ефективний, етичний та розумний з точки зору охорони навколишнього природного середовища спосіб (с.15, “Зелена книга” , глобального договору ООН) [2]; кооперація – як бізнес з формуванням академічних та дослідницьких інституцій, громадських експертів, професійних спілок, постачальників та інших організацій за етапом їх «життєвого» циклу.

Отже, відбувається перехід до: «додаткової добровільної» звітності, поступового переходу до необхідної для інвесторів інформації і досвіду; проектів які переходять у напрям не лише «для громади», а «за участі громади». Таким процесам сприяють:

- тиск інвесторів, адаптація та імплементація законодавчо-нормативних документів в Україні;
- вимоги споживачів, внутрішні чинники розвитку підприємства;
- орендування територій, довіра, репутація;
- можливості зменшення витрат а відтак – більша рентабельність;
- вимоги світових ринків;
- гарантування операторами ринку харчових продуктів, що сировина захищена від забруднення, враховуючи будь-яке оброблення (такі обов'язки оператори ринку харчових продуктів повинні виконувати відповідно до національних положень законодавства або положень стандартів);
- заходи з контролю забруднення виробниками, які потенційно володіють ризиками на виробництві сировини і пов'язаних з ним дій, наприклад, врахування стандартів «Системи екологічного управління.

Настанови щодо запровадження екологічного проектування» (ISO 14006:2011), п. 6.2 «Мислення категоріями життєвого циклу», тобто розглядання взаємозв'язку між екологічними аспектами та між різними стадіями життєвого циклу.

Саме тому випереджаючі розробки нормативних документів органічного сільськогосподарського землеробства та виробництва, розробка регіональних брендів мають виступати складовими елементами реалізації випереджаючої стандартизації, впровадження більш чистих виробництв, диверсифікації продукції і послуг. На світовому рівні такі тенденції доцільно порівнювати із «географічними індикаторами» (GIs), що є захистом перед прагненням транснаціональних компаній монополізувати виробництво продуктів харчування за допомогою патентного права.

Наразі ще однією особливістю реалізації положень мультифункціональності є адаптація законодавчо-нормативних документів України та низки директив ЄС. Тому необхідно розробляти місцеві торгові марки як засіб захисту і просування екологічних, більш чистих, органічних виробництв у регіонах, наприклад, Директива 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього природного середовища. Такі практики можуть стосуватись проведення оцінки впливу на довкілля; стратегічної екологічної оцінки (плани, програми, стратегії, процедури) на національному та регіональному рівнях; інформування щодо реєстру з оцінки впливу на довкілля; інформаційні портали; електронні бази даних; участь громадськості у розробці планів та програм та ін.

Прикладом помилок у часі та байдужості до наукових розробок є ягідний та горіховий бізнес останніх років. Одноосібники та фермери почали вирощувати «найшвидші» у плані окупності культури – ягоди. Упродовж останнього десятиріччя найпотужніше виробники нарощували ягідні плантації. Успішний приклад демонструє кооператив «Файна поляна» та «Ягідний край» де об'єдналися одноосібники та створили життєздатний кооператив. «Файна поляна» об'єднала 26 родин із Козівського та Зборівського районів Тернопільської області та у 2018 році збудувала цех заморозки ягід, а «Ягідний край» шукає шляхи розвитку сушки. Також хороші перспективи у СОК «Ягідний лан Шумщини» та СОК «Малинове село», які сформуvalи навколо кооперативної ідеї команди однодумців.

Однією з особливостей кооперації є розуміння того, що як тільки бізнес укрупнюється потрібен вже зовсім інший підхід до бізнесу. Доведеться вирощувати однакові сорти, впроваджувати

контроль якості, опрацьовувати контракти, в тому числі зовнішньоекономічні. Проте дрібні виробники таких перспектив не враховують у своїй діяльності. Треба розуміти, що люди повинні бути навчені, правилам кооперативу та зовнішньої конкуренції.

Досвід підказує, що ягоди виробляють на невеликих площах, і досить ефективно, з економічної точки зору. Це реально по всьому світу – цей бізнес передбачає кооперацію. Франція, Іспанія, Великобританія, Канада, Чилі, і США – усі вони вижили в бізнесі, так як мають кооперацію. На перспективу під силу таким кооперативам буде: власність на сорти, переробка, бренд, власне коло споживачів тощо. Тобто, мова йде не про те, щоб виростити а про головне – об'єднатися біля певних чинників (лідер, матеріальна база, наука, земля, вигідне розташування, специфічні якісні характеристики продукції отримані саме на цій території тощо). Ще один цікавий напрям розвитку кооперації – органічна продукція, котра перестала бути предметом розкоші у багатьох країнах, і може об'єднувати між собою невеликих сертифікованих виробників для досягнення вищих цілей. Щорічне зростання споживання органічної продукції в світі становить 8-11 %, це найбільш перспективний напрямок землеробства. Зараз 437 мільйонів гектарів земель у всьому світі використовуються для органічного виробництва, а в Європі – понад 82 мільйони гектарів. Така тема набуває неабиякої популярності не тільки у світі, а в Україні, а тому нам доцільно поєднати відразу два напрямки: органічну продукцію і кооперацію. За даними ФАО, кооперативи працюють у декількох секторах економіки, налічують понад 800 мільйонів членів і забезпечують 100 мільйонів робочих місць у всьому світі, тобто на 20 відсотків більше, ніж багатонаціональні компанії. У сільськогосподарському секторі кооперативи відіграють критичну роль, що становить близько 50 відсотків світового виробництва в сільському господарстві. Виробники і переробники, об'єднані в кооперативи, мають більше шансів для подолання стримуючих факторів та інших перешкод на шляху до досягнення більш високої продуктивності і ефективності – і, в кінцевому підсумку, краще підготовлені до вирішення проблем, пов'язаних з глобалізацією.

Список літератури

1. У всіх країнах Східної Європи населення Електронний ресурс. Доступно за адресою <https://tsn.ua/svit/v-oon-sproгнозували-chiselnist-naselelnva-u-2050-roci-scho-chekave-ukravinskih-susidiv-1156728.html>
2. Green Paper Promoting a European framework for Corporate Social. Електронний ресурс. Доступно за адресою europa.eu/rapid/press-release_DOC-01-9_en.pdf